№ 122 ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍԻ № 122

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ՄՍԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատունը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասնավճար **5** րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

Տարեկան բաժանորդավճարը լրացողները կը ստանան նաև խոստացված ՊՐԷՄԻԱՆ, որը լոյս կը տեսնի աշնանը:

Այսօր, կիրակի, յունիսի 7-ին 1915 թ.

ԲԺ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ԱՅԳՈՒՄ (Միքայէլեան փողոց № 65)

ՅՕԳՈՒՏ ԷՋՄԻԱԾՆԵՑՈՑ «ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ» ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Տեղի կունենայ

ՄԵԾ ԶԲՕՍԱՆՔ

ցերեկով մանկական ներկայացում, երթ դրօշակներով, մանկական խաղեր, ձիարշաւ, օդակառք, ամերիկական վաճառք, ուտօմատ հաւ, աշտարակ, եապօնական բիլիարդ, ազգային նշաններ, նշանառութիւն, շքեղ բուֆէտ՝ զովարար խմիչքներ, ծաղիկներ, կոնֆէտտի, նուագախումբ, զուգուկ, ՊԱՐԵՐ և այլն։

Կուպլէտներ՝ «ՎԱ՛Յ—ՎՈՒ՛Յ» և Ուրախ ժամանց պ. Գ. ՓԻՐՈՒՄԵԱՆԻ մասնակցութեամբ։

Սկիզբը առաւօտ. ժամը 11-ից։ Մուտքը մեծերին 25 կոպ., փոքրերին 15 կոպէկ։

3—3 376. առ. Կարգադրիչ՝ տիկ. Ե. Գ. Եղիգարեան

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

Վաղը, երկուշաբթի, յունիսի 8-ին

Հրատարակում է միօրեայ թերթ

„ԽԱՐԻՍԽ"—„ЯКОРЪ"

Հայերէն և ռուսերէն լեզուով, աշխատակցութեամբ՝

պ. պ. Ն. Աղբալեանի, Մ. Բերբերեանի, բժ. Բօնապարտեանի, տ. Դանիէլ-Բէկի, Ս. Թորոսեանի, Յովհ. Թումանեանի, Ալ. Իվ. Խատիսեանի, Ար. Ղազարեանի, Մ. Յարութիւնեանի, Գր. Ջալալեանի, Պ. Պռօշեանի, Ա. Կ. Ջիվելեգեանի, օր. Մարիէտտա Շահինեանի, Իւ. Վեսելովսկիի, Ս. Վրացեանի, օր. Ա. Տիգրանեանի և ուրիշների։

Թերթերի վաճառը կը ձգվի տափերի մէջ։ առ. 384. 1—1

Արաշօ-Կասպիյսկի Նաւթային Ընկ. Վարչութիւնը

յայտարարում է իր բաժնետէրերին, որ յունիս ամսի 20-ից 1915 թիւ Ընկերութեան գրասենեակում (Բագու, Ստարո-Պոլիցէյսկայա փող., տ. Կիրէեվի) տալու է դիվիդենտ իւրաքանչիւր բաժնի համար 1913 թւականին տասն րուբլի, իսկ 1914 թ. հինգ րուբլի։ Ստանալու համար պէտք է ներկայացնել վերոյիշեալ թւականների կտրօնները առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ժամը 12-ը։ առ. 381. 1—1

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան Խորհուրդը

սրանով յայտնում է Ընկերութեան պ. պ. անդամներին, որ կիրակի, յունիսի 7-ին, ցեր. ժամը 12-ին Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան դահլիճում (Абасъ-Абадская пл. № 7) նշանակված է Ընկերութեան անդամների

ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ՝

1) Ընտրութիւն Ընկերութեան նոր անդամների.
2) Խորհրդի զեկուցումը 1914/15 թ. հաշւի և գործունէութեան մասին.
3) Զեկուցում վերստուգիչ յանձնաժողովի.
4) Նախահաշիւ և զեկուցում առաջիկայ 1915/16 թ. թատերաշրջանի մասին.
5) Զեկուցում մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի.
6) Ընտրութիւններ՝ ա) Խորհրդի 2 անդամի՝ վիճակով հեռացող պ. պ. Գ. Տէր-Մարտիրոսեանի և Ա. Նազարէթեանի փոխարէն և 3 փոխ-անդամների, բ) մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի 7 անդամի և 3 փոխ-անդամի և գ) վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխ-անդամի.
7) Ընթացիկ հարցեր։

Այս ժողովը, իբրև երկրորդ, օրինական է՝ որքան անդամ էլ ներկայ լինի։

առ. (կ.) 377. 2—2

ՀՐԱՒԷՐ

Առաջիկայ կիրակի, յունիսի 14-ին, նշանակված է Թիֆլիսի Վանքի ասագ եկեղեցում ծխական ժողով. ուստի յիշեալ եկեղեցու արական սեռի՝ հասակով 25 տարեկանից աւելի՝ ծխականները հրաւիրվում են շնորհ բերել ժամը 12-ին Վանքի ասագ եկեղեցին մասնակցելու ժողովին։

Օրակարգի հարցերն են.

1) Հոգաբարձութեան զեկուցումն եկեղեցու տարեկան մուտքի և ծախքի մասին։
2) Եկեղեցու և ծխական դպրոցի 1915 թ. մուտքի և ծախքի նախահաշւի հաստատութիւնը։
3) Վերստուգիչ յանձնաժողովի ընտրութիւնը։
4) Եկեղեցու երէցփոխի և ծխական հոգաբարձուների ընտրութիւնը։
5) Ընթացիկ հարցեր։

Նոր ծխական կանոնադրութեան համաձայն հէնց առաջին ժողովը, անկախ ծխականների թւից, կը համարվի օրինական։

Վանքի աւ. եկ. ասագ-երէց՝

Եփրեմ ա. ք. Երզնկեանց

առ. 380. 1—1

ԳՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բոտիշչեվսկայա 13, տէլէֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վարօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամէն օր՝ ժ. 11—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Յարութիւնեան
Ն. Ն. Վեսելօվզօրով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նովիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Գ. Տահպարոնեանց

(Կ.) առ 970. 100—61

ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ

Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախկ. օրդինատ Մոսկվայի համալսարանի և ասիստ. պրոֆ Պօզնէրի։

Նախկին տարիների նման կընդունէ հիւանդներին մայիսի 1-ից Կովկասի հանքային ջրերում՝ Պեատիգորսկում, Ելիզավէտինսկայա փողոց, տուն Արխիպովի, ռուսաց սօբօրի դիմաց. տէլէֆ. № 276։

առ. (ե. հ. կ.) 253. 30—17

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ՄԻ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Բագւում, ինչպէս տեղեկացան մեր ընթերցողները, այս օրերս կազմակերպվեց հայ գրական մի նոր ընկերութիւն, «Հայ Գրասէրների Ընկերութիւն» անունով։

Անկասկած, ամէն մի նոր կուլտուրական կազմակերպութիւն, որ գալիս է սպասաւորելու հայկական խղճուկ մտաւոր անդաստանին, պէտք է համակրութեամբ ընդունվի մեր կողմից։

Նոր ընկերութիւնը ողջունելի և համակրելի է այն չափով, որքան նա կը կարողանայ գործունէութիւն ցոյց տալ, ձգտել, արդարև, ծառայել իր բուն նպատակին, քաղաքակրթական նպատակին, ծառայել հայկական գրականութեանն ու գեղարուեստին և ամբողջութեան կամ ապիկարութեան չենթարկել ընկերութիւնը շնորհիւ այս և այն քաղաքականութեան կամ նեղսիրտ և անհամբերատար ոգու, որ այժմ յատուկ է դարձել գրեթէ մեր բոլոր հաստատութիւններին։

Արդէն հիմնված ընկերութիւնների փորձը պէտք է ցոյց տայ նոր ընկերութեան, թէ որն է լինելու նրա զարգացման, աջողութեան և բարգաւաճման ուղիղ ճանապարհը և որն է լինելու խոչընդոտը։

Մի երկու տարի առաջ Թիֆլիսում նոյնպէս մեծ պաթօսով, ոգևորութեամբ հիմնվեց Հայ Գրողների Ընկերութիւնը և սկզբում ամէն կերպ աշխատեց աղմուկ հանել. Սակայն անա մի ամբողջ տարի է՝ նա լռել է, որովհետև սպառել է—աւաղ, շատ շուտով—իր նիւթական և մտաւոր ոյժերը։ Եւ եթէ նա, այդ ընկերութիւնը, ծառայած լինէր իր բուն նպատակին, մենք կարծում ենք, այսօր Բագւում հարկ չէր լինի հիմնել գրողների մի նոր ընկերութիւն, այլ գուցէ բացվէր ճիւղ Թիֆլիսի ընկերութեան։ Բայց այդպէս չէ լինում, և Բագւի մտաւորականները կամ գրողները մտածում են մի նոր, ինքնուրոյն ընկերութիւն կազմել։

Մենք, ողջունելով նոր ընկերութեան կազմումը, կը ցանկայինք, սակայն, որ նա չընկնէր Թիֆլիսի Հայ Գրողների Ընկերութեան սխալների և փորձանքների մէջ և դրանով, հէնց սկզբից, խախուտ հիմքի վրա չը դնէր իր գոյութիւնը և ապագան։

Ո՞րն էր այդ սխալը։ Այն, որ Թիֆլիսի Հայ Գրողների Ընկերութիւնը հէնց սկզբից քաղաքականութիւն մտցրեց իր գործունէութեան մէջ, որ պէտք է զուտ գրական լինէր, և ի ներքուստ ձգտեց լինել կուսակցական, թէև առ երես անկուսակցական էր ձևացնում իրան։ Արտաքին աջողութեան համար սրահը լցվում էր աշակերտներով, որոնք անվայելչութիւնը հասցնում էին այնտեղ, որ երբ դասախօսը լինում էր կուսակցական, սրահը թնդում էր ծափահարութիւններով, իսկ երբ դասախօսը որոշ կուսակցութեան չէր պատկանում, լինում էր կամ լռութիւն կամ շվոց։ Գրական ընկերութիւնը այդպիսով ոչ միայն չէր ծառայում գրականութեան, այլ քաղաքականութիւն և նոյնիսկ դեմագոգիա էր մտցնում մատաղ սերնդի մէջ, սովորեցնելով 3-րդ կամ 4-րդ դասարանի աշակերտներին՝ ծափահարել կամ շվացնել, նայելով ով է դասախօսը։

Այդպիսի ընկերութիւնը չէ կարող հաստատ գոյութիւն ունենալ և պէտք է ենթարկվի վերջ ի վերջոյ քայքայման և սնանկութեան։

Ահա այդ տեսակ սխալներից պէտք է խուսափէ նորակազմ ընկերութիւնը և դնէ իր գոյութիւնը զուտ գրական, գեղարուեստական, այլ ոչ քաղաքական, կուսակցական հողի վրա։

Առաջին դէպքում մենք շնորհաւորում ենք նոր ընկերութեան ծագումը և մաղթում նրան աջողութիւն։

Հ. Առաքելեան

Պոլսի բանտում բանտարկված հնչակեանները Փարամազը (Մատթէոս Սարգսեան) և Ռուբէն Կարապետեանը ենթակայ են չարաչար տանջանքների։ Կ. Պոլսից Երքեանը-Հարբը նոյնօրինակ դաւադրութեան մէջ մեղադրվող Ս. Սապահգիւլեանին, Վարազդատին և այլ հնչակեան գործիչների ի բացակայութեան դատապարտել է մահվան պատժի։

ՎԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ ԵՒ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒԸ

(Սեփ. թղթակցից)

III

Վան, 25 մայիսի

Այս կերպով անա աշնան վերջերից սկսած հայ փախստական զինուորները բաւական հոծ և աչքի ընկնող թիւ էին կազմում։ Այդ հանգամանքը իբրև պատրւակ ծառայեց թիւրք կառավարութեան՝ Վանի կոտորածը սարքելու։

Այդ ժամանակում Վանի վալի նշանակվեց Ջեվդէթ-բէյ, որ մի աննշան մարդ էր, բայց երկու տարի առաջ Կ. Պոլսում Էնվէր փաշայի քրոջ հետ ամուսնանալուց յետոյ՝ կարևորութիւն ստացել և չափազանց յանդուգն ու յանձնապաստան էր դառել։ Նա բնաւորութեամբ էլ մի շատ վայրագ մարդ էր, չը նայած որ իր հայրը՝ Թահիր փաշան հինգ տարի շարունակ որպէս վալի՝ Վանը շատ խաղաղ կառավարելու բարի համբաւ էր թողել. սա ընդհակառակն 1908-ից Վանի խուզարկութիւնների ժամանակ Արճակի Խաչան գիւղում հայ գիւղացիների ոտքերին պայտ զարնել տուել ու ման ածել էր։ Անցեալ աշնան ռուս բանակի Ատրպատականի գծով առաջխաղացութեան ժամանակ՝ Ջեվդէթ-բէյ թիւրքական բանակի գլուխն անցաւ և ռուսների նահանջից յետոյ մտաւ Պարսկաստան որպէս յաղթական և ջարդեր սարքեց Բաշկալէում և Սալմաստում և ինքը անձնապէս անթիւ աւար ու հարստութիւն ձեռք բերեց։

Սրա՝ Ատրպատականում գտնված ժամանակ, նրա փոխանորդ Շէֆիք-բէյ քանի անգամ փախստական հայ զինուորների հարց բարձրացրեց, բայց անհետևանք անցաւ. երեսփոխան Վռամեան բացատրեց հայերի դասալքութեան պատճառները, հեռագրով դիմումներ արեց ներքին գործերի մինիստր Թալէաթ-բէյին և գործը մի կերպ քնեցրեց, կամ աւելի ճիշդ՝ Շէֆիք-բէյն իր մէջ բաւական կորով չը զգաց իր մեծերի հրամանները գործադրելու, մինչև որ Ջեվդէթ-բէյը, Ատրպատականն արդէն մաքրված համարելով ռուսներից, Վան վերադարձաւ մարտի 17-ին՝ լցված Իթթիհադի դիւային ծրագիրներով ու թոյնով։

Այդ ժամանակ, երբ Ջեվդէթը ճանապարհ էր ընկել Վան գալու համար, մեր հարևան թիւրքերն ու քիւրդերը ասում էին համարձակ, թէ «վալին գալիս է հայերիդ համար. նա ձեզ ամբողջապէս կոտորել պիտի տայ, որովհետև դուք անհաւատարիմ գտնվեցիք մեր պետութեան դէմ ու թշնամու կողմն անցաք»։ Բայց մենք ապշօրէն չէինք հաւատում, թէ վալին կարող է այդչափ վայրագ լինել, կամ այդչափ դաւաճան՝ իր հայրենիքի դէմ. իսկ նրանք ջուրը բուն աղբիւրից էին խմել։ Նրանից երբ երկու ամիս առաջ՝ Պարսկաստանի կոտորածից յետոյ՝ վալին մի անգամ էլ Վան էր եկել գաղտնապէս. հաւաքել էր իր շուրջը թիւրք երևելիներին և նրանց պատմելով իր քաջագործութիւնները Իրանում, ուր նա քրիստոնեայ հայերին և ասորիներին ջարդել էր, ասել էր, որ այստեղ էլ պիտի այդպէս անել. եթէ հայերը միան, ռուս տիրապետութիւնից յետոյ նրանք, որպէս կուլտուրապէս առաջադիմած ժողովուրդ, ձեզ կը ճնշեն տնտեսապէս, և դուք կը լինէք նրանց սպասաւորները. մինչդեռ եթէ հայերը չը լինեն, երկիրը ձեզ կը մնայ՝ թէկուզ օտար գրաւումից յետոյ էլ, և դուք հանգիստ կապրէք։ Այս խորհուրդը թիւրքերը մտերմաբար յայտնել էին մի քանի հայերի, աւելացնելով որ իրանք չեն համաձայնվել վալիի այս մտքերին, հայերի ջարդը համարելով անկարելի և չափազանց պատասխանատու, քանի որ եթէ աջողէին իսկ, իրանց վրա հրաւիրելու էին արտասահմանեան հայերի վրէժխնդրութիւնը, իսկ քրիստոնեայ պետութիւնների զայրոյթը։ Այնու ամենայնիւ գործը եփվել էր, քանի որ վալիի գալուց յետոյ թիւրք կամաւոր զինուորները, որոնք այդ օրվանից փախչում էին զէնքի տակից, սրբայօժար զէնքի ներքև հաւաքվեցին քաղաքումս և գրաւեցին հայոց թաղերում գտնված զօրանոցները, որոնք մի ժամանակից ի վեր լքվել էին, իսկ թնդանօթներն էլ սահմանագլխից բերվում և հայոց թաղերի մօտերը զետեղվում էին։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

5 յունիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Յունիսի 4-ին ծովամերձ ուղղութեամբ շարունակվեց սովորական հրացանաձգութիւն։

Սևվրի-չայ հովտում թիւրքերը փորձեցին յարձակման դիմել, բայց մենք կանգնեցրինք հակայարձակումով։

Մնացած ուղղութեամբ փոփոխութիւն չի կայ։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԵԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

5 յունիսի

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Անցեալ գիշեր թշնամու մի զօրամաս գերմանացի օֆիցերի հրամանատարութեամբ մեծ համարձակութեամբ յարձակում գործեց Գալիպօլի թերակղզում բրիտանական խրամատներից մէկի վրա, բայց քչերը յարձակվողներից հասան խրամատին և ընկան, իսկ մեծամասնութիւնը սրի քաշվեց սկզբում։ Մենք հաշւեցինք 50 սպանված, գերմանացի օֆիցերի հետ։ Խրամատը, որ մենք գրաւել էինք լոյս մայիսի 30-ի գիշերը, նոյնպէս ենթարկվեց յարձակման։ Մենք ստիպված էինք ետ քաշվել 30 եարդ, բայց արևածագին խրամատը ենթարկվեց գնդակոցիրային կրակի աջից և ձախից։ Յետոյ Դուբլինի զինուորները սւինային յարձակումով նորից խլեցին այն հակառակորդից. նրա մօտ գտնվեցին 200 թիւրքերի դիակ և գերի վերցին 12 հոգի։ Մեր կորուստներն աննշան են։

ԱԹԷՆՔ.—Ստոյգ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ թիւրքերի մեծ տեղափոխութիւններ են կատարվում Ադրիանուպոլիս-Ուզուն-քեօփրիւ-Կուլէլի-բուրգաս գծի վրա։

Դարդանէլի նեղուցի ասիական ափի մարտկոցները շարունակում են լուռ մշտական կրակով արգելք լինել զօրծողութիւններին թերակղզում։

Միտիլէնից տեղեկացնում են, որ անգլիական մի սուզանաւ, մտնելով նեղուցը, ջրասուզել է թշնամու 3 նաւ զօրքերով և 3 ականանաւ, միայն աննշան մասը նաւաստիներից կարողացել է ազատվել։

Զմիւռնիայից հաղորդում են, որ զանազան մեծութեան 150 թնդանօթ դրված է Վուրլայի և Զմիւռնիայի միջև գտնվող դիրքերում։ Թիւրքաց զօրքերի թիւը Վուրլայի և Ֆօկէօյի միջև հաշւում են 80,000, որովհետև այլ տեղեր ուղարկվող զօրքերին անմիջապէս փոխարինում են զինւորական արհեստում վարժեցված մահմէդականներով, որոնց՝ կառավարութիւնը բաժանել է զէնք։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Ամենազիտակ շրջաններից ներկայումս մեզ հաղորդում են, որ «Երիտասարդ թիւրքերի» բէժիմի դէմ դաւադրութիւն կազմակերպելու մեղադրանքով Վանում ձերբակալված հնչակեան գործիչներ Աբրահամ Բրուդեանը (ուսուցիչ Վանի Երամեան դպրոցի), Արտաշէս Սօլոմոնեանը (ուսուցիչ նոյն այդ դպրոցի), Տիգրան Օտեանը (Ասօ) և Հայկակ Արամիկեանը Վանի ապստամբութեան ժամանակ բանտում խեղդամահ են արված։ Իսկ Կ.

Ջեվդեթ-բէյը նորից հայ փախստական զինուորների հարց բարձրացրեց՝ մի կերպ սիրալիր լեզուով խօսելով երեսփոխան Վռամեանի, դաշն. Արամի և առաջնորդ Եզնիկ վարդապետի հետ, ուզելով իբր թէ գործը անաղմուկ տեղ կապել. իսկ հայերը կառավարութեան պահանջը բաւարարելու ընդունելով՝ վալիի հետ թէ բանակցում և թէ խորհրդակցում են միջոցների մասին, աշխատելով միևնոյն ժամանակ դրամական փրկանքներով և զինուորների գոնէ մէկ մասի յանձնումովը կարգադրել գործը, որովհետև զինուորացուներն առ հասարակ առարկում էին, թէ «մեզ զինուոր չեն տանում, այլ սպանելու են տանում»։ Վերջի օրերը միայն ոստիկանապետ Ռէուֆ-բէյ իր մօտ կանչելով հայ թաղապետներին՝ 3 օր պայմանաժամ է դնում զինուորացուներին յանձնելու և չափազանց սպառնալից լեզուով աւելացնում է. «Ո՞ւմ վրա էք յոյս դրել, Անգլիայի՞ն, Ֆրանսիայի՞ն թէ Ռուսաստանի՞ն, որոնք մեզ հետ պատերազմում են. գիտցած եղէք, որ հրաման ունենք ձեր բոլոր արուներին կոտորելու, տներն և այգիները քանդելու, իսկ ձեր կանանց և աղջկանց Արաբիայի սեհերին նուէր ղրկելու»։

Մտրակ

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՔԵՐՈՒՄ

Մուշում, դեռ ռուս-գերմանական պատերազմը չը սկսած, թիւրքերը էնվէր փաշայի անունով պատրաստութիւններ էին տեսնում, որ յարձակվեն Կովկասի վրա։

Արդէն ռուս-գերմանական պատերազմը յայտարարվելուց յետոյ սկսում է զօրահաւաք բացարձակ թշնամութեամբ Ռուսաստանի դէմ։ Հայերի հետ խօսում էին հայրենիքի մեծացման և առաջադիմութեան անունից, միշտ աշխատելով թաքուն պահել իրանց ծրագիրները հայերի նկատմամբ։ Բայց դիմակը նրանք վար են առնում, երբ, ռուս-թիւրքական պատերազմը սկսվելուց յետոյ, ռուսաց զօրքը հասնում է Քեօթաք, Զիվին, Ծանծաղ շրջանները, որից յետոյ յարաբերութիւնները դառնում են թշնամական։ Հայերը երբէք խաբված չէին նրանցից. նրանք էլ իրանց հերթին պատրաստութիւններ էին տեսնում գալիք անակնկալներին դիմադրաւելու։

Բոլոր նշաններից երեւում էր, որ պատերազմը միևնոյն ժամանակ հայ-թիւրքական պատերազմ էր։

Զմռան մէջ քիւրդերը Ցրօնք գիւղում (Մուշի շրջ.) 14 տուն են այրում և թալանում, որից յետոյ 7 քիւրդեր դրանցից կառավարութեան թելադրութեամբ գնում են Կոմս գիւղ և Իսօյից (Կարիմ) պահանջում են 100 մարդ՝ թիւրք բանակի պէտքերին ծառայեցնելու համար։ Իսօն տան մէջ է փակում նրանց ու հրդեհում է տունը, բայց մէկին ազատում է կրակի միջից և պատուիրում նրան, որ գնայ մութեսարըֆին յայտնէ այս բոլորը և գործ չունենայ խաղաղ ժողովրդի հետ։

Իսօն իր ընկերներով ապաստանում է Առաքելոց վանքը, որի մօտ ունենում է ընդհարում իրան ձերբակալել ուզող քիւրդերի հետ, որոնցից մի քանիսն սպանվում են։ Թիւրքերը թէև պատրաստվում էին յարձակում գործել վանքի վրա և ալան-թալանի ենթարկել գիւղերը, բայց Մուշի յայտնի հարուստ և կալուածատէր թիւրք Քօթանենք գերդաստանի գլխաւորները միջամտում են և արգելք հանդիսանում նոր ընդհարումների։

Մուշում և դաշտում 7000 հայեր զինված են, որոնք ցրված են զանազան գիւղերում։ Թիւրքական զինուորութիւնից շատերը փախել են։ Սասունը ոչ մի զինուոր չէ տուել և ոչ էլ ուրիշ բան, նոյն իսկ սպանվել են կառավարութեան կողմից ուղարկված քիւրդ պաշտօնեաները այդ առթիւ։

Համարեա կազմ ու պատրաստ է Մուշի շրջանում հայ երիտասարդութիւնը ապստամբութեան դրօշ պարզելու, երբ ռուս բանակը մօտենայ։ Արդէն մի ամսից ի վեր կռիւները սկսվել են, մի քանի հայ գիւղեր կոտորվել են, որոնք են Մալաքխանդ, Ազկոն, Բրքաշէն և Ապրի։ Այս գիւղերում կոտորած սարքողները եղել են Շէյխ Համբաթը և Շէյխ-Ալին իրանց խօլամներով. կոտորածը կատարվել է ապրիլի 30-ին։ Իսկ մայիսի 2-ին Խօշկելտի, Քօղակ, Պօստաքինի, Կեապուլան գիւղերը կոտորվել են Ջիպրանցի քիւրդ ցեղերի ձեռքով։ Մայիսի 12-ին Համզաշէխ և Շէրվանշէխ գիւղերում կոտորած է սարքվել Ռուսաստանից գաղթած Սիմօյա չէքքէզների ձեռքով։

Դրութիւնը դառնում է կրիտիքական. եթէ ռուս բանակը շուտով չը մօտենայ, կարող է մեծ կոտորած տեղի ունենալ։ Քիւրդերը բացարձակ ասում են, թէ իրանք երբէք չեն հաշտվի այն մտքի հետ, որ հայերը ազատվեն սարկութիւնից, և մինչև ռուսաց զօրքի հասնելը՝ իրանք պէտք է հայերին կոտորեն, թէ չէ՝ Ռուսաստանը տիրելուց յետոյ հայերը քիւրդերից վրէժխնդիր կը լինեն և օր ու արև ցոյց չեն տայ նրանց։

Մուսա-բէկը իր խօլամներով կռւում է Մանազկերտի, իսկ սիբկցիք, հասանցիք և զիլանցիք կռւում են Խնուսի կողմերը ռուսաց բանակների դէմ։ Առհասարակ կանոնաւոր զինուոր չը կայ այդ կողմերը. բոլորը բաշիբօզուկ քիւրդեր են, որոնք երբեմն հագնում են զինուորի շորեր։ Նրանք զինուորական ոչ մի դիսցիպլինա չունեն։

Մայիսի 2-ին, 5-ին և 12-ին ռուսաց զօրքը երեք անգամ ընդհարում ունեցաւ նրանց հետ. շատ քիւրդեր կոտորվեցին, և երրորդ անգամին ռուսաց զօրքը մտաւ Կօփ և հարուստ աւարով վերադարձաւ Դերիք։

Խօսվում է թէ Դիարբէքիրում հայերը ապստամբվել են։

Սուրհանդակ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

«ԵՐԿԻՐ ՆԱԻՐԻ» ՇԱՐՔԻՑ

I

Դու հպարտ չես, իմ հայրենիք,
Դու տրտում ես և իմաստուն.
Կիզում է քեզ մի հուր կնիք,
Մի հմայող ու հին խոստում.
Եւ միթէ այդ վշտիդ համար
Չե՞մ սիրում քեզ այսպէս քնքոյշ
Եւ խոնարհվում քեզ պէս յամառ,
Օ, հայրենիք դառն ու անոյշ...
Չը շլացայ խնդուն փառքիդ
Անցեալ ու հին փայլով երբէք.
Սիրեցի հեզ, ան քէն հոգիդ
Եւ երգերդ մեղմ ու բեկբեկ.
Խեղճութիւնըդ խաւար ու լուռ
Աղօթքներըդ դառն ու ցաւոտ
Զանգակներիդ զարկը տխուր
Եւ խուղերիդ լոյսերն աղօտ...

II

Մշուշի միջից—տեսի՜լ դիւթական—
Բացվում է կրկին Նաիրին տրտում.
Ո՞ր երկրի սրտում թախիծ կայ այնքան
Եւ այնքան ներում ո՞ր երկրի սրտում...
Ո՞րտեղ են քարերն այնպէս վերամբարձ
Ձեռների նըման պարզված երկնքին,
Ո՞րտեղ է աղօթքն այնպէս վեհապանծ
Եւ զոհաբերումն այնպէս խնդագին...
Ո՞րտեղ է խոցում այնպէս չար ու խոր
Սիրտը մարդկային դաշոյնը քինոտ,
Ո՞րտեղ է հոգին այնպէս վիրաւոր
Եւ անպարտ երկիրն այնպէս արիւնոտ...

III

Բարակիրան Նաիրուհին ինձ ժպտաց,
Նաիրուհին տխրաչեայ և համեստ.
Այնպէս վառ էր լեռնադստեր դէմքը բաց,
Նայուածն այնպէս հրեղէն ու անարուեստ...
Եւ հիւսիսեան հեռուներում ու ցրտում՝
Կարծես ցոլաց նաիրական արևն ալ,
Կարծես բոցէ մի վարդ բացվեց իմ սրտում
Եւ չի կարող արբուն սիրտըս լուռ մնալ.
Եւ չի կարող սիրտըս չերգել այդ անբիծ
Հայրը, որ ինձ ժպտաց այսօր ցուրտ հեռուում.
Այդպէս արևն է դուրս նայում մութ ամպից
Նաիրական բարձր, պայծառ աշխարհում...

Վ. Տէրեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

5 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Վերջին օրերում Պետրօգրադում և այլ քաղաքներում սկսել են պտտվել բոլորովին անհեթեթ և միանգամայն անհիմն լուրեր իսկապէս գոյութիւն չունեցող ռազմական գործողութիւնների մասին։

Որովհետև այդ լուրերը ազգաբնակութեան մէջ տարածւում են յուզմունք, շտաբը յայտարարում է ի գիտութիւն բոլորի, որ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբից բղխող և լրագիրներում տպվող հաղորդագրութիւնները լիովին տալիս են իւրաքանչիւր օրվայ պատկերը, իսկ բոլոր անայլն իբր թէ ստոյգ լրացումները հանդիսանում են կամ վախկոտների, կամ չարամիտ մարդկանց յերիւրանք, որոնք կանխամտածօրէն աշխատում են սարսափ սերմանել և ժողովրդի ոգու հանգիստ դրութիւնը խանգարել։

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

4—5 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Շավէլի շրջանում, ինչպէս նաև միջին Նեմանի արևմտեան մասում էական փոփոխութիւններ չը կան։ Գերմանացիների բոլոր յարձակումները յունիսի 2-ին մենք վանեցինք. կռիւները շարունակվում են։

Բզուրի վրա՝ Սոխաչէվից վերև յունիսի 3-ին մենք վանեցինք գերմանացիների փոքրաթիւ ջոկերի յարձակումը։

Գալիցիայում ճակատամարտը շարունակվում է. յունիսի 2-ին անհամեմատ լարված կռիւներ տեղի էին ունենում Սանի և Լիւբաչէվ քաղաքի միջև և Կրակովեցի շրջանում։

Դնեստրի զօրաճակատում լոյս յունիսի 3-ին գիշերը Տիսմենիցա և Ստրիյ գետերի միջև թշնամին վանվեց անկարգ։ Դնեստրի վրա, Ժուրավնօյից վերև, յունիսի 1-ին և 2-ին մենք գերի բռնեցինք ընդամենը 202 օֆիցեր, 8544 զինուոր և ձեռք ձգեցինք 6 թնդանօթ ու 21 գնդացիր, սայլեր և այլ իրեր։

Նիժնիէվից վերև ջուրն անցած զօրամասերին մենք սրի քաշեցինք, իսկ յիշեալ կէտից ներքև ջուրն անցած զօրամասերի առաջխաղացումը կանգ առաւ։ Կռիւը շարունակվում է։

Խոտինի ուղղութեամբ, Պրուտի և Դնեստրի միջև, յունիսի 3-ին մենք ետ մղեցինք թշնամու զօրամասերը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Մուրավիէվօ-Շավէլի շրջանում և Դուբիսայում յունիսի 4-ին կռիւները էական փոփոխութիւններ չը մտցրին։ Նոյն օրվայ երեկոյեան Բզուրայի և Ռավկայի վրա, սկսած Կօզլով-Բիսկուպիի մօտից մինչև Վօլյա Շիդլովսկայա, սաստկացաւ թնդանօթաձգութիւնը։ Գումինի մօտ թշնամին 6 վերստ երկարութիւն ունեցող ռազմաճակատում արձակեց թունաւոր գազեր։

Սանի աջ ափում մեր զօրքերը կռւով ետ քաշվեցին Տանէվ գետի և քաղաքային լճերի գծի այս կողմը։

Պրուտի և Դնեստրի միջև թշնամին, որ անցեալ օրերում անցել էր սահմանը, ետ վանվեց դէպի աւստրիական երկիրը։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

4—5 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ.—Ֆէլդմարշալ Ֆրէնչը տեղեկացնում է.

Վերջին շաբաթում դրութիւնը չը փոխվեց։ Մենք երէկ գերմանական զօրաճակատում ձեռք ձգեցինք մի շարք խրամատներ Ֆէստիւբէրի արևելեան մասում, բայց անկարող եղանք պահել մեր ձեռքում թշնամու սաստիկ ռմբակոծութեան պատճառով։ Իպրից ոչ հեռու մենք աջողութեամբ յարձակում գործեցինք թշնամու դիրքերի վրա և գրաւեցինք 1000 եարդ տարածութեամբ խրամատներ և գերեցինք 150 հոգի։ Գերմանական հակայարձակումը վանվեց նրանց համար մեծ կորուստներով։

ՊԱՐԻԶ. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Զօրաճակատում վերջին երկու օրը տիրում էր բաւականին կենդանութիւն։ Արրասի հիւսիսում կռիւները երէկվանից ստացան չափազանց լարված բնոյթ. տեղի էին ունենում բազմաթիւ կատաղի հետևակային յարձակումներ. շարունակվում է կատաղի թնդանօթային կռիւ։ Մենք հասանք լուրջ աջողութիւնների, որոնց մենք պահեցինք, չը նայած թշնամու յախուռն հակայարձակումներին։ Այդ հակայարձակումներից մի քանիսը ստացան առանձնապէս յամառ բնոյթ այսօր։ Մենք առաջացանք մանաւանդ հիւսիսում, գրաւելով թշնամու մի շարք խրամատներ Էկյուրէ-Սուշէ ճանապարհի երկու կողմերում։ Գերմանացիք դեռ մնում են Ֆօնքիւվալում, ուր նրանք համարեա բոլորովին շրջապատված են մեր զօրքերով։ Երէկ և այսօր մենք անարգել առաջացանք դէպի Սուշէ, նաև արևմուտքից դէպի արևելք։ Մենք խլեցինք Սուշէի գերեզմանատունը։

Նէվիլի մօտ մենք գրոհ տալով ձեռք ձգեցինք թշնամու խրամատների առաջին գիծը։ Այդ կռիւներում մասնակցող զինուորները կռւում են սուիններով և ձեռքի ռումբերով կատաղի թնդանօթային կրակի տակ։ Մեր հետևակ գնդերը, գործելով չափազանց խիզախ յարձակում, թնդանօթների եռանդուն պաշտպանութեան տակ, որոնք արձակեցին մօտ 300,000 ռումբ, պէտք է ներհակէին թշնամու կրկնակի շատ ուժեղ յարձակումներին, որոնք կատարվում էին խիտ զօրասիւներով։ Այդ յարձակումները վանվեցին ամբողջ զօրաճակատում, ըստ որում մենք հեռացանք սոսկ մի փոքր անտառից, որ մենք գրաւել էինք երէկ առաւօտ, «119» բլուրի հարաւային կողմում. ճակատամարտում գերմանացիների կողմից մասնակցում էին 11 դիվիզիա, որոնք կրեցին շատ մեծ կորուստներ։ Մենք նոյնպէս կրեցինք լուրջ կորուստ։ Զօրքերի տրամադրութիւնը գեղեցիկ է։ Մեր ձեռք ձգած գերիների թիւը 500-ից անցնում է։

Մեր օդագնացներն աջողութեամբ ռումբեր նետեցին թշնամու պահեստի զօրամասերի վրա Ժիվանշիում և Լաֆօյի անտառում և ցրուեցին այնտեղ ժողոված զօրախմբերին։

Կէպիէրի մօտ թշնամին իր հակայարձակումների ժամանակ տուեց շատ սպանվածներ։

Ռէյմսում ընկան գերմանացիների արձակած ռումբերից աւելի քան 80-ը.

Էլզասում մենք շարունակեցինք առաջանալ և տիրեցինք Ալտէնհօֆին և շարունակում ենք առաջանալ Ֆէխտա գետի երկու ափով. գերմանացիք հրդեհեցին Մեցէրալը։ Մենք գերեցինք մօտ 500 հոգի։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

4 յունիսի

ՀՌՕՄ.—Գլխաւոր բանակը պաշտօնապէս յայտարարում է.

Ամբողջ զօրաճակատում տեղի էին ունենում մեզ համար աջող ընդհարումներ թշնամու հետ Զոնեաստրոյի և Բրէնտէնիկօյի մօտ, Անդիժա հովտում, Կադօրի Ալպերում, մինչև Պալգրանդօյի լեռնաշղթան ընկած տարածութեան վրա և Կարնիում, ուր թշնամին վերջին օրերի ընթացքում կրկնակի յարձակումներ էր գործում, նաև Իզոնցո գետի մի քանի տեղում։ Մեր քաջարի ալպիական զօրքերը ժայռի ի վեր մագլցելով վանեցին թշնամուն իր ամուր դիրքերից, գերելով 315 հոգի, որոնց թւում 14 օֆիցեր։

«ԹԱՅՄՍԻ» ՅՕԴՈՒԱԾԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

5 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ.— Քննելով Գալիցիայում տեղի ունեցող աւստրօ-գերմանացիների գործողութիւնները, «Թայմսի» պատերազմական քննադատը գրում է.

«Գերմանացիք ձգտում են կործանել ամբողջ կոալիցիան մի հարուածով, որ ուղղված է բացառապէս ընդդէմ Ռուսաստանի։ Այդ բոպէից պէտք է օգտվել՝ կարուկ ջանք գործադրելով ընկճելու գերմանական ինքնապաշտպանութիւնը արևմուտքում։ Ֆրանսիացիք արդէն քաջութեամբ և աջողութեամբ կատարում են այդ գործը։ Կասկած չը կայ, որ դաշնակիցներն արևմուտքում խիստ նեղն են ձգել գերմանացիներին, պատճառելով նրանց ահագին կորուստներ և ստիպում են Գերմանիային պահել Ֆլանդրիայում և Ֆրանսիայում մեծաթիւ զօրքեր։ Ռուսների նահանջը Գալիցիայից չը պէտք է մեզ վիշտ պատճառէ. մենք պէտք է ճեղքենք թշնամու զօրագիծը Ֆլանդրիայում և Գալիպօլի թերակղզում, կամ թէ որևէ այլ տեղում։ Մինչև օրս Ռուսաստանը դեռ չէ օգտվել զինուորական ծառայութեան պիտանի մարդկանց մի-հինգերորդ մասից, և անգամ եթէ Գալիցիան ժամանակաւորապէս Ռուսաստանը կորցնէ, աւստրօ-գերմանական զօրքը յամենայն դէպս կարող չի լինի լուրջ արշաւանք գործել դէպի Ռուսաստան։ Այդ օրինակ գործողութիւնը պահանջում է թւական գերակշռութիւն, որպիսին կենտրոնական մեծ պետութիւնները երբէք չեն կարող ունենալ։ Մեր նպատակն է ոչնչացնել գերմանացիներին։ Եթէ գերմանական կորուստներն առաջվայ նման օրական 10 հազարի հաւասարվեն, այդ կ'ապացուցէ, որ մենք կատարում ենք մեր գործը և դրանով մօտենում ենք վերջնական անխուսափելի յաղթութեան։ Բայց մենք առանձնապէս պէտք է խուսափենք արկածախնդրութիւնից, որ կարող է գերմանացիներին տալ օրէն

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇԱՀԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ *)

IX

Նախընթաց գլուխներում մենք ասացինք, որ Աւստրիան գերմանիզմի ֆորպօստն է դէպի Արևելք։ Սակայն նա, բացի այդ, ունի ինքը իր կենսական շահերը Արևելքում։ Բալկանները Աւստրիայի համար այն են, ինչ Անատոլիան Գերմանիայի համար է. և նա Բալկաններում նոյն քաղաքականութեամբ է ղեկավարվում, ինչ քաղաքականութեամբ որ Գերմանիան Փոքր Ասիայում։ Բալկանները Աւստրօ-Ունգարիայի արտաքին քաղաքականութեան համար միակ ասպարէզն են դարձել՝ նրա 1866 թւի պարտութիւնից յետոյ, աւստրօ-պրուսական պատերազմից յետոյ, երբ Աւստրօ-Ունգարիան Եւրօպայից յուսահատուեց՝ իր հայեացքը դարձրեց միայն դէպի Արևելք։ Աւստրիայի և Գերմանիայի միջև կնքված դիւանագիտական դաշնադրութիւնը 1866 թւի պատերազմից յետոյ՝ բաւականաչափ հեշտացրեց Աւստրօ-Ունգարիայի քաղաքական խնդիրների աջողութիւնը Բալկաններում. Աւստրիայի մշտական թիկունքն էր Գերմանիան, որը Աւստրիայի շահերի պաշտպանութեամբ պաշտպանում էր միաժամանակ իր շահերը Մօտաւոր Արևելքում։ Քանի դեռ Գերմանիան Թիւրքիայում չէր ստեղծել իր լուրջ շահերը, Մօտաւոր Արևելքում նրա քաղաքականութիւնը արտայայտվում էր նրա մէջ, որ նա պաշտպան ու ջատագով էր Աւստրիայի քաղաքականութեանը Բալկաններում և Թիւրքիայում։ Այդ քաղաքական այսպիսի կոնիւնքտուրայի արդիւնքն էր այն հռչակաւոր ֆրազը, որ ասում է՝ «Կ. Պոլսի ճանապարհը Վիէննայի վրայով է»։ Աւստրօ-Ունգարիայի պաշտպանութիւնը Գերմանիայի կողմից աւելի քան կոնկրէտ կերպով եւրօպական պետութիւններին առաջադրեց Գերմանիան 1896 թւին։ «Բեռլինի կոնգրէսում,—գրում է Մալկոլմ Մակկոլ 1896 թւին,—Գերմանիան Աւստրօ-Ունգարիային գերիշխող դիրք տուեց բալկանեան պետութիւնների վերաբերմամբ, յարմար առիթի սպասելով Կ. Պոլիսը գրաւելու համար» («Султанъ и державы» ст. 90)։ Իրօք որ Բեռլինի կոնգրէսում Աւստրօ-Ունգարիայի ջերմ պաշտպանն էր Գերմանիան. բայց չէ կարելի մոռանալ և այն, որ Բօսնիայի և Հերցօգովինայի միացումը Աւստրիային (որը վերջինիս համար գերիշխող դիրք ստեղծեց Բալկաններում)՝ վճռվեց Անգլիայի համաձայնութեամբ և Ֆրանսիայի ու Իտալիայի լռութեամբ կոնգրէսում։

Գերմանիայի աւստրիական քաղաքականութեան խանդավառ պաշտպանումը Բալկաններում՝ նոյնպէս մենք գտնում ենք դեռ 1886 թւից, երբ վերջապէս, Աւստրիայի պարտմամբ, սահմանվեցին Գերմանիայի և Աւստրիայի միջև վերջնական յարաբերութիւնները, որոնք շարունակվում են դեռ մինչև մեր օրերը։ «1866 թւին Նիկօլսբուրգում Բիսմարկը ասել է՝ Բալկանեան ֆեդերացիա հարկաւոր չէ, Թերակղզու ժողովուրդները եւրօպական պրոտեկտորատի կարիք ունեն, և բոլորից լաւ Աւստրիան կարող է իր քաղաքականութեամբ միացնել նրանց, իրագործելով այդ խնդիրը այնպիսի աջողութեամբ, ինչպիսի աջողութեամբ որ իրագործեց նա դունայեան ժողովուրդների վերաբերմամբ» («Раздѣлъ Турціи», «Рус. Мыс.», 1884 г., № V, ст. 134). Հէնց այստեղից արդէն պարզ է, որ Գերմանիան, ինչպէս և Աւստրիան, դեռ 1866 թւականներից մտադրութիւն են ունեցել գրաւել Բալկանները, որի իրագործման նրանք կարողացան ձեռնարկել միայն ներկայ պատերազմում, որի մասին աւստրիական քաղաքագէտները մշտապէս երազում էին։ «Մեզ սատար մեր ճակատագիրը,—գրում է Աւստրիայի զինուորական գրողը (Масл. «Прич. міp. войны»),—մեր դռների մօտ դրել է Մօտաւոր Արևելքը և ամենից առաջ Բալկանները, որը մեր արտահանութեան համար իդէալական վայր է ներկայացնում. յատկապէս մեր մշակոյթի ճարտարարուեստի համար բալկանեան երկրները առատ սպառող շուկայ են։ Բացի այդ, մենք Բալկանների հետ միացած ենք շատ լաւ և շատ էժան առևտրական ճանապարհներով»։ Բալկանների խոշոր նշանակութիւնը Աւստրիայի համար մասնաւորապէս ընդգծում է տաղանդաւոր կերպով աւստրիացի խոշոր գրող Օտտօ Բաուէրը, որը արտայայտվեց Սերբիայի վերաբերմամբ. «Աւստրիական քաղաքականութեան այդ կողմը (Սերբիայի վերաբերմամբ) բղխում է այն հիմունքից, որ ժամանակակից Սերբիան ամբողջապէս կախված է աւստրիական խոշոր կապիտալից և Ունգարիայի խոշոր հողատէրերից. Սերբիայի սահմանների ընդարձակումը մինչև ծով՝ կը դարձնէր նրան Աւստրօ-Ունգարիայից անկախ»։ Ի լրումն դրան բերում ենք Մաքսիմ Կովալեվսկիի խօսքերը. «Քանի որ Սերբիան չի ունենայ իր նաւահանգիստը—իսկ այդ հնարաւոր է, եթէ նրան վիջեն ծովափնեայ գծի մի մասը, որը մնում է Հիւսիսային Ալբանիայի մէջ—մինչև այդ Աւստրիան կը պահպանի Բալկանների արևմտեան մասում իր տնտեսական գերիշխանութիւնը և կը շարունակվի Բելգրադի կախումը Վիէննայից» («Судьба Балканъ», М. Ковал., «Вѣст. Евр.», 1913 г., № 1, ст. 205)։ Այսպիսով տեսնում ենք, որ Աւստրիան ամեն կերպ պէտք է խանգարէր Սերբիային ծով դուրս գալ, ինչպէս որ նա խանգարեց նրան ինքնուրոյն Ալբանիայի ծրագրով։

Բացի այդ՝ Աւստրիան ձգտում էր միաժամանակ դէպի Միջերկրական ծով. Սալօնիկը նրա բալկանեան քաղաքականութեան երկրորդ հանգրուանն էր. այդ ուղղութեամբ էր ընթանում Վիէննայից բալկանեան քաղաքականութեան երկրորդ կծիկը։ Այսպէս, օրինակ, 1908 թ. մակեդոնական ռէֆորմների ժամանակ, Աւստրիան Թիւրքիային մի շարք զիջումներ անելով ի վնաս մակեդոնական ռէֆորմների՝ իրաւունք ստացաւ Թիւրքիայից կառուցանել Սանջակի երկաթուղին, որը պիտի Ուվաչից, այն է՝ Բոսնիա-Հերցեգովինայի գծի վերջնական կէտից մինչև Միտրովիցը գնար, միացած Նիշ-Ուսկիւբ-Սալօնիկ գծի հետ։ Սակայն պետութիւնների միահամուռ բողոքը քանդեց աւստրիական պրօեկտը։ Իսկ երկրորդ բալկանեան պատերազմի ժամանակ, երբ յոյները տիրացան Սալօնիկին, խոշոր ցասումն առաջացաւ աւստրիական բարձր շրջաններում. այդ ցասումն անցաւ միայն այն ժամանակ, երբ բալկանեան պատերազմից յետոյ, «1913 թ. մարտի 29-ին, բիրժայի փակումից յետոյ, աւստրօ-գերմանական կոնսորցիումի ձեռքին մնաց (որոնք գործում էին Վիէննայի կառավարութեան յանձնարարութեամբ) երկու կարևոր երկաթուղային գծերի—Միտրովից-Սալօնիկ և Սալօնիկ-Բիտօլի—51,000 ակցիան. մինչ այդ գտնվում էին 100,000 ակցիա մօտաւորապէս՝ թիւրքական ընկերութեան ձեռքը» (Павл. «Малоазіатс. перспект.», «Совр.», 1913 г., № 7, ст. 311)։ Աւստրօ-Ունգարիան, պէտք է նկատել, շահագրգռված է նոյնպէս Ջրերի և Դունայի վրա ազատ նաւարկութեան խնդրով. այդ են պահանջում նրա շահերը Փոքր-Ասիայում, որպէս ամենայարմար ու կարճ ճանապարհ։ Այսպիսով քաղաքական ու տնտեսական գերիշխանութեան իրագործումը և ամրապնդումն աւստրիական իմպերիալիզմին արևելեան հարցում յանդուգն բնոյթ է ներշնչում, որը ոչ մի բանից առաջ չի հանդուրժում. այդ նոյն տենդենցներն են խտացել աւստրիական հեղինակի այն խօսքերում, որ ասում է. «Քանի որ մենք խաղաղ ճանապարհով արդէն չենք կարող ձեռք ձգել Բալկանները, այդ պատճառով էլ մենք պէտք է գրաւենք այն պատերազմով... Ով մեր այդ ճանապարհին մեզ դէմ ելնէ, մենք նրան տուն կուղարկենք արնաթաթախ գլխով»։

Ալ. Մել.-Աղաջ.

*) Տես «Մշակ» № 121.

աչքի ընկնող ռազմագիտական աջողութիւն, օրինակ Ուլգայի կամ Սէդանի նման։ Աստիճանաբար թուլացող նրանց դիրքապաշտպան կռիւը վերջ ի վերջոյ պէտք է ուժասպառ անէ Գերմանիային»։

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

5 յունիսի

ՍՕՖԻԱ.—Բուլղարիայի պատասխանի առիթով մամուլի բիւրօն հրատարակել է հետեւեալը. «Տեղեակ անձինք, որոնք չափազանց գաղտնի են պահում երբեակ համաձայնութեան պետութիւնների քայլերը, միեւնոյն տակաւին են հետեւում նաեւ բուլղար կառավարութեան պատասխանի վերաբերութեամբ։ Ի նկատի ունենալով իրերի այդօրինակ դրութիւնը, լրագիրներում տպուած տեղեկութիւնները պատասխանի բովանդակութեան մասին ներկայանում են սոսկ ենթադրութիւններ։ Երկու կողմերի այդ հարցի առիթով ձեռնարկած դիւանագիտական քայլերը դեռ այնքան չեն հասունացել, որպէսզի կարելի լինի ներկայացնել նրանց հասարակական քննադատութեան»։

ԿԻԵՎ.—Մեծ քանակութեամբ բերում են պատերազմական աւար՝ թնդանօթներ, գնդացիրներ, սայլեր և պրոժեկտօրներ։

Պատերազմի սկզբից մինչև մայիսի 31-ը այստեղով անց են կացրել 8546 օֆիցեր և 476,856 զինուոր գերի։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Բարձրագոյն անուանական հրամաններով փոխ-ծովապետ Ռուսինին հրամայուած է լինել ծովային մինիստրի օգնական և ծովային գեներալ-շտաբի կառավարիչ, իսկ ծովային մինիստրի օգնական փոխ ծովակալ Մուրավիէվին հրամայուած է լինել ծովային մինիստրի օգնական

Հեծելազօրի հրամանատար գեն.-լէյտ. խան-Հիւսէյն Նախիջեւանսկին նշանակւում է գեներալ-ադիւտանտ Նորին Մեծութեանը կից, մնալով իր պաշտօնում։

Լօվեագինը նշանակւում է առեւտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրութեան արդիւնաբերական բաժնի կառավարիչ։

ՄՕՍԿՎԱ.—Բացվեց զէմստվօների ներկայացուցիչների համագումարը, որոնք յարվեցին համաղէմստվային միութեան։ Նախագահում է իշխան Լվօվ։ Համագումարի նիստերը դռնփակ են։

Բացվեց քաղաքների ներկայացուցիչների համագումարը, որոնք յարվել են քաղաքների միութեան, նահանգական քաղաքների 180 ներկայացուցիչների ներկայութեամբ։ Չէլնօկովի բացակայութեան պատճառով նախագահում է Կիշկինը։ Համագումարի աշխատանքը վերաբերում է գլխաւորապէս վարակիչ հիւանդութիւնների հարցերին։ Համագումարի նիստերը դռնփակ են։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Միացեալ Պետութիւններում առանձին միջոցներ են ձեռք առնվում պաշտպանելու զէնք պատրաստող գործարանները։

◆ Աթէնքից հեռագրում են, որ Վէնիզէլօսը, չը կամենալով դէմ գնալ ժողովրդի ցանկութեան, նորից իր ձեռքն է առնում կառավարութեան ղեկը և յայտնել է, որ երկիրը կը տանէ այն ճանապարհով, որով նա տանում էր նրան սկզբում։

◆ Վիլսօնը պայմանաւորվել է հարաւամերիկեան պետութիւնների հետ գերմանական ապրանքներին բօյկոտ յայտարարելու վերաբերմամբ այն դէպքում, եթէ ստացվի բացասական պատասխան Ամերիկայի նօտային։

◆ Գերմանացիք շարունակ ռումբեր են նետում Բաղոմ քաղաքի վրա։

◆ Աթէնքից մեկնել են Թագաւորին բժշկող գերմանացի բժիշկները։

◆ Ռիգայից հեռագրում են «Р. Сл.»-ին. «Լիբավա այցելեց կայզերի եղբայր պրինց Հէնրիխը։ Բէկկէրի գործարանում ռազմամթերք պատրաստելու վրա հսկող օֆիցերներին ուղղված ճառում պրինցն ասաց, որ նրանք պէտք է պաշտպանեն Լիբավան մինչև վերջին հնարաւորութիւնը, որովհետև Լիբավան Բալտիկ ծովի բանալին է»։

◆ «Р. Вѣд.»-ին հեռագրում են Պետրօգրադից. «Կրուպպը կառուցել է ռազմամթերք պատրաստող նոր գործարան։ Ասում են, որ գերմանացիք հնարել են հսկայական թնդանօթ, որ գործում է սեղմ օդով և արձակում է մեծ քանակութեամբ վառվող հեղուկ»։

◆ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են. «Բուլղարիայի պատասխանը երբեակ համաձայնութեան առաջարկութիւններին պատրաստ է։ Բուլղարիան պատրաստ է ընդունել համաձայնութեան առաջարկութիւնները, եթէ բանակցութիւնները վերջանալու բոլէին թոյլ տրվի կանխապէս գրաւել սերբիական Մակէդոնիան։ Սօֆիայի ռուսաց դեսպանատան շրջաններում կարծում են, որ Բուլղարիայի այդ պահանջը կապ ունի վերջին բարդութիւնների հետ»։

◆ «Р. Ут.»-ին հեռագրում են Լօձից, որ գերմանացիները փակել են բացված գործարանները և ցուցակագրում են նրանց մէջ եղած ապրանքներն ու մեքենաները։ Սպասվում է դրանց գրաւումը։

◆ Պօզնանում ուժեղացել են բռնբռնուիւնները լեհերի դէմ։

◆ Բուլղարիան Թիւրքիայից հողային զիջումներ է խնդրում, որոնք մտնում են Դէդէ-Աղաչի երկաթուղուն։ Ենթադրվում է, որ Բուլղարիան ձեռք կը բերի իր ուզածը։

◆ Պադերեվսկին մեկնել է Ամերիկա, ուր շտապով հանգանակութիւն է անում յօգուտ պատերազմից վնասված Լեհաստանի ազգաբնակութեան։

◆ Շվէյցարիան իր զօրքերը կենտրոնացրել է Սէն-Գոտարդի մօտ, ուժեղացրել է Այրօլա և Անդէրմատ ամրութիւնների գարնիզօնները, երկիւղ կրելով Գերմանիայից, որը ըստ երեւոյթին մտադիր է Լոմբարդիա խուժել Շվէյցարիայի վրայով։ Իտալացիները իրանց հերթին պաշտպանութեան միջոցներ են ձեռք առել Սիմպլօնի անցքում։

◆ «Рус. Вѣд.»-ին հաղորդում են, որ ռուսաց ականակիրները Սամսօնի մօտ ոչնչացրել են 40 նաւակ և առագաստանաւ։

◆ Լուր է տարածվել, որ գերմանական պետական կանցլէրը հրաժարական է տուել։

◆ 16,000 իտալացի զինուոր գրաւել է Վալօնը և Դուրացցօն։

◆ Ֆրանսիական լրագիրները հաշւում են, որ պատերազմի ընթացքում գերմանացիները կորցրել են աւելի քան 4 միլիօն մարդ, իսկ աւստրիացիք մօտ $2^1/_2$ միլիօն մարդ։

ԻՏԱԼԻԱՆ ԵՒ ԻՐ ԵՐԷԿՎԱՅ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

(Հակամարտութեան թաքնված տենդենցները մերկացում)

V

Որքան Իտալիան՝ որպէս դաշնակից ուժ՝ ստորագնահատվել է սկիզբներում Բիսմարկի օրով, այնքան թանգ է գնահատվել նրա մտերմութիւնը գերմանական յետագայ դիպլօմատների կողմից և շարունակ մտահոգութեան տեղիք տուել նրա յուսալիութեան, հաւատարիմ դաշնակից լինելու հարցը։ Այդ տարբեր գնահատութիւնների պատճառը չը պիտի որոնել անցեալի և ներկայի դիւանագիտական տեսակէտների մէջ, այլ բէտլ յարաբերութիւնների փոխակերպված դրութեան մէջ՝ եւրոպական քաղաքականութեան ընդհանուր հորիզօնում։ Բիսմարկին հարկաւոր էր միայն մի հատիկ հաւատարիմ դաշնակից. Աւստրիան կար արդէն. իսկ Իտալիան, ինչպէս ասում են, такъ себѣ. Բայց այդ այն ժամանակն էր, երբ Գերմանիայի բոլոր, բացայայտ թէ գաղտնի, ախոյեանները—Ֆրանսիան, Ռուսաստանը և Անգլիան—սերտ կապերով չէին մտերմացել իրար, դեռ կղզիացած էին։ Այնպէս որ, 70—80-ական թւականների Գերմանիան՝ մի հաւատարիմ դաշնակցի հետ միասին՝ շատ ապահով կարող էր զգալ իրան՝ իր հակառակորդներից ամեն մէկի դէմ առանձին-առանձին։ Ցետոյ արդէն, երբ 90-ական թւականներին գլուխ է գալիս ռուս-ֆրանսիական սերտ դաշնակցութիւնը, Գերմանիան և Աւստրիան սկսում են աւելի թանգ գնահատել իրանց կրտսեր դաշնակցի՝ Իտալիայի մասնակցութիւնը։ Ինքը Բիսմարկը երկիւղալի էր համարում և վտանգաւոր Գերմանիայի համար՝ ռուս-ֆրանսիական դաշնակցութիւնը. աւելի սպառնական, քան եթէ Ֆրանսիան, Աւստրիան և Իտալիան միանային Գերմանիայի դէմ։ Իսկ ի՞նչ կը մտածէր նոյն Բիսմարկը, եթէ իմանար, որ 20-րդ դարի առաջին տասնամեակում ֆրանս-ռուսական միութեան յարել է նաև Անգլիան և եռապետական համաձայնութեան գերակշռող խմբաւորումը իր ամբողջ ույժը կենտրոնացրել է գերմանական ահաւոր իմպերիալիզմի և միլիտարիզմի դէմ։

Անհա միջպետական յարաբերութիւնների այդպիսի դասաւորութեան հանդէպ է, որ Գերմանիան ու Աւստրիան վերանորոգեցին իրանց դաշնադրութիւնը Իտալիայի հետ և աշխատեցին ամեն կերպ սերտ օղակել նրա դիւանագիտական յարաբերութիւնները իրանց հետ։ Սակայն դիպլօմատիական մախինացիաները անկարող էին եւ մղել փաստական տենդենցների հակառող առաջխաղացումը, որոնք, ինչպէս մենք տեսանք, հետզհետէ և աւելի ու աւելի մեծ չափերով նախմացնում էին Իտալիային շաղկապող ժամանակաւոր անհրաժեշտութիւնները։

Իտալիան ճնշված, կաշկանդված էր զգում իրան այնպիսի դաշնակիցների շրջանում, որոնց արտաքին-գաղութային քաղաքականութիւնը, իմպերիալիստական տենդենցները ոչ միայն չէին համերաշխում իւրային հետ, այլ և տրամագծօրէն հակառում և ընդհարման հող էին պատրաստում։ Իտալիան գիտակցում էր, որ իր գաղութային քաղաքականութեան աջող ընթացքը աւելի շուտ կարող էր Անգլիայի և Ֆրանսիայի մտերմութեամբ ապահովել, քան իր պաշտօնական դաշնակիցներից։

Ուրեմն եռապետական դաշնակցութեան կազմալուծման փաստական հողը արդէն հասուն էր։ Հարկաւոր էր միայն խոշոր առիթ, որպէսզի Իտալիան կարողանար անպատիժ կերպով գլուխ բերել իր «հրաժարիմքը» գերմանական պետութիւնների դիւանագիտական վանդակից։ Այդ խոշոր առիթը տուեց եւրոպական մեծածաւալ հրդեհը, որի դեռ սկզբում Իտալիան աշխատեց նախ իր հաշիւները մաքրել դաշնակիցների հետ։ 1914 թ. յուլիսի 27-ին և 28-ին իտալական կառավարութիւնը կատեգօրիկ կերպով յայտնում է Գերմանիային և Աւստրիային, որ ինքը մտադիր է դուրս գալ եռապետական դաշնակցութիւնից, եթէ չը տան իրան այսպէս անուանված «ирреденистскія области» („Italia irredenta“), այսինքն Աւստրիայում գտնվող իտալական գաւառները (Տրիեստ, Հարաւային Տիրօլ և այլն)։

Իտալական կառավարութեան այդ կատեգօրիկ պահանջը գալիս է կրկնակի հաստատում ու արդարացնում մեր դիտողութիւնների իմաստը. դա ամենալաւ ապացոյցն է այն բանի, որ հակամարտութեան թաքնված տենդենցները այն աստիճան էին հրապարակ նետվել, որ նրանք տոն էին տալիս պաշտօնական Իտալիայի օրվայ քաղաքական կուրսին և կազմում նրա կաթեգօրիկ պահանջների բովանդակութիւնը։

Եւ մենք իրաւունք ունենք հետևողականօրէն ասելու, որ ոչ թէ արդի պատերազմն է լուծել Իտալիայի դաշնակցական կապերը իր երէկվայ «բարեկամների» հետ, այլ պատերազմը սրբագործել է միայն պաշտօնական ակտով՝ արդէն կատարված փաստական լուծումը. պաշտօնական ակտը մերկացրել է վաղուց գոյութիւն ունեցող հակամարտութեան տենդենցները, մէկդի նետելով դիւանագիտական արուեստականութեան թափանցիկ վիրնածածկը։

Իտալիայի «հրաժարիմքի» խոշոր կորստաբեր նշանակութիւնը գերմանական պետութիւնների համար՝ պիտի զգացվի դեռ յետոյ։ Գերմանիայի այն «փառահեղ կղզիացումը» („Glängende Isolierung“, ըստ Բիւլովի), որ ակամայ առաջ կոչեց նրա ռազմամոլ, ահագնեցնող իմպերիալիզմը, կը հանէ իր տխուր աստիճանին այն ժամանակ, երբ պատերազմից յետոյ կը կանգնէ նա մենմենակ՝ լուծված, հեռացած Իտալիայից և կտրտնված Աւստրիայից յետոյ։

Բայց ամենախոշոր կորուստը կունենայ յատկապէս Գերմանիան տնտեսական հողի վրա։ Ճիշդ այնպէս, ինչպէս արդիւնաբերական այդ «ահդահան» եա է մղել անգլիական և ֆրանսիական առեւտրի շուկաները Ռուսաստանում և մեր երկիրը ենթարկել իր մենավաճառ շահագործութեան, նոյն կերպ վարվել է նա Իտալիայում, ինչպէս ցոյց են տալիս հետեւեալ թւերը (թւական տուեալները տես պրոֆ. Գոլոշչապովի յօդուածում «Руск. Слово», № 110)։

Տարեկան միջին ներմուծում դէպի Իտալիա ունեցել են.

	1886—1890 թ.	1901—1905 թ.
Անգլիա	296 միլիօն լիրա	304 միլ. լիրա
Ֆրանսիա	277 » »	274 » »
Գերմանիա	147 » »	246 » »

Իսկ յաջորդ շրջանում ունեցել են.

	1906—1910 թ.	1911—1913 թ.
Անգլիա	488 միլիօն լիրա	560 միլ. լիրա
Ֆրանսիա	285 » »	300 » »
Գերմանիա	494 » »	596 » »

Ինչպէս՝ թռիչքային զարգացում է ունեցել գերմանական առեւտուրը Իտալիայում։ Այն ժամանակամիջոցում (27 տարվայ ընթացքում), երբ անգլիական առեւտուրը Իտալիայում աճել է մօտ 90%-ով, ֆրանսիականը՝ 8,3%-ով, գերմանական առեւտուրը, ընդհակառակը, աճել է հսկայական չափերով՝ աւելի քան 305%-ով։ Ինչպէս եւրոպական շատ երկիրներում, այնպէս էլ Իտալիայում, ողողել է Գերմանիան իր ինդուստրիական ապրանքներով տեղական շուկաները և յարաբերաբար ու բացարձակ աճումով առաջ անցել իր երկու անուրցոտներից՝ Անգլիայից ու Ֆրանսիայից։ Բայց արդի պատերազմը կը հասցնէ գերմանական արդիւնաբերութեանը սարսափելի հարուած, խլելով նրանից գաղութային չափ մենավաճառ շահագործութեան ենթակայ շատ շուկաներ, ի միջի այլոց և իտալականը։

—

Առանձին-առանձին յօդուածների մէջ քննութեան ենք ենթարկել սոյն էջերում բոլոր կուռող մեծ պետութիւնների յարաբերութիւնները դէպի Գերմանիան. այսպէս՝ անգլօ-գերմանական, ֆրանս-գերմանական, ռուս-գերմանական և այժմ էլ իտալո-գերմանական յարաբերութիւնները։ Մեր բոլոր վերլուծումներն ու հիմնաւորումները՝ պետութիւնների հակամարտութեան խոշոր պրօբլեմի շուրջը՝ խարսխւում էին տնտեսական կոնկրէտ շահերի եւ քաղաքական իրական յարաբերութիւնների վրա։ Բոլոր դէպքերումն էլ ստացանք մենք այն համոզմունքը, որ գաղութագաւրկ Գերմանիայի անյագ կապիտալիզմը զարգացրել էր իր մէջ ագրեսիվ իմպերիալիզմ, որ ճակատագրական անհրաժեշտութեամբ աւելի ու աւելի լարել, սրել էր Գերմանիայի և նրա ախոյեանների փոխ-յարաբերութիւնները, խորացրել էր մինչ անհաշտելիութեան աստիճան նրանց հակամարտութեան հիմքերը։ Պարապ ատելութեան կամ քէն ու ոխի արգիւնք չէ, երբ այսօր եւրոպական չորս մեծ պետութիւնները (Անգլիան, Ֆրանսիան, Ռուսիան և Իտալիան) համախմբված ույժերով կեանքի և մահվան մեծ կռիւն են մղում Գերմանիայի (և համանման ճգտումներ ունեցող նրա աւստրիական սատարայի) դէմ, այլ կենսական խոշոր պրօբլեմների լուծման կաթեգօրիկ պահանջի ակտերն են կատարվում մեր աչքի առաջ։ Ժամանակի ընթացքում ծանօթացանք մենք հակամարտութեան տոն տուող այդ պրօբլեմների հետ առանձին-առանձին։ Իսկ այսօր տեսնում ենք, որ նոյն իսկ Գերմանիայի և Աւստրիայի երէկվայ հարազատ դաշնակիցը՝ Իտալիան՝ ունեցել է իր յատուկ հակամարտ տենդենցները ընդդէմ իր դաշնակիցների, և նա եա՛ երեք մեծ զինակիցներին միանալով՝ ձգնում է զէնքի ույժով լուծել իր վերև հիմնաւորված կենսական պրօբլեմները։

B. Lucifer

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

ԱԼԲԱՆԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

4 յունիսի

ՑԵՏԻՆԻԷ.—(Ուշացած)։ Մօտ 3000 ալբանացիներ փորձեցին անցնել չեռնօգօրական սահմանը Դիակօվիցայի մօտից։ Ալբանները զինվում էին աւստրիական օֆիցէրների և իրանց պարագլուխներ Իսսա Բօլէտինացի, Րիզա-բէյի և այլոց ղեկավարութեան ներքոյ։ Չեռնօգօրցիք վանեցին թշնամուն։ Երկուստեք կան սպանվածներ և վիրաւորվածներ։

ԱԹԷՆՔ.—Սկիւտարիից տեղեկացնում են, որ չեռնօգօրցիք գրաւում են Բօյեանի աջ ափը և արդէն գրաւել են Կաւաջարին։

Կօրֆուից հաղորդում են, որ ալբան ապստամբները 3 ռումբ նետեցին Դուրացցօյում։ Ռումբերից մինն ընկաւ յունաց միսսիայի տանիքի վրա. ռումբի կտորները, ծակելով առաստաղը, ընկան հաւատարմատարի ննջարանը, միւս ռումբը, ծակելով յունաց տաճարի տանիքը, ընկաւ նրա ներսը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

5 յունիսի

ԹԷՀՐԱՆ.— Անգլիական միսսիան ստացել է այն նշանաւոր յուզմունքների մանրամասնութիւնները, որոնք բռնկվեցին Թիւրքիայում կրօնական հողի վրա Բաղդադից դէպի հարաւ, պարսիկների համար սրբավայր Նէջէֆում։

Թիւրքերը վերջին ամիսներում Նէջէֆում ամեն տեսակ ճնշումներ էին յարուցել շիա ուխտաւորների դէմ և առաջ բերին, վերջապէս, շիաների յուզմունքը ընդդէմ սիւննիների, որոնք շարունակում էին հալածել շիաներին, չը նայած քաղաքական դրութեան և բոլոր մահմէդականների եղբայրութեան թիւրքական պրօպագանդային։

Երբ Նէջէֆում սկսվեցին յուզմունքներ, Թիւրքերը Բաղդադից ուղարկեցին մի գումարտակ երկու թնդանօթով՝ հրամայելով հաշիւ տեսնել ազգաբնակութեան և ուխտաւորների հետ և տանել տեղական սրբութիւնները։

Մարգարէի յաջորդ ալի-Կասըմը ստիպված էր փախչել Նէջէֆից։ Ազգաբնակութիւնը թիւրքաց զօրամասին ցոյց տուեց զինված դիմադրութիւն, սպանելով 45, վիրաւորելով 75 հոգի, գերուցան անելով մնացածներին և ձեռք ձգելով բոլոր թնդանօթները։ Այժմ թիւրքաց կայմակամը հեռացել է Նէջէֆից, որ կառավարում են տեղացի երկու շէյխ։ Նոյն տեսակ շարժում թիւրքերի դէմ տեղի է ունենում նաև Քէրբէլէյում, Կաֆում և Դիվանում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՑՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ

Ստացանք 1) Նուխից, տանուտէր Առաքել Մէշչյանի կարգադրութեամբ հանգանակված հասարակութեան շրջանում իր օգնականներ՝ Ց. Ղուկասեանի, Վ. Ջէյրանեանի, Մ. Խաչանեանի, Մ. Դալլաքեանի և Նադիր Իւսուֆ-օղլիի միջոցով 43 ր., 2) Էջմիածնի սինօդից, ամերիկահայերի «Ազգային Պաշտպանութեան Յանձնախմբի» ուղարկած «Հայկական կամաւորների 6-րդ դրուժինային» յանձնելու համար 17,353 ր. 75 կ.։ Գումարը 17,396 ր. 75 կ.։ Նախկին ստացված 12,004 ր. 77 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 119), ստացել ենք 29,401 ր. 52 կ.։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

I

Այս տարվայ ամառնամուտը, ինչպէս ամբողջ ձմեռը և գարունը, Կովկասի համարեա բոլոր վայրերում արտասովոր անձրեւներով է սկսվում. անձրեւները երկրի գիւղատնտեսական կեանքի համար շատ լաւ են, բայց երբ նրանք անվերջ են դառնում, և գետինը չէ կարողանում արեւի տակ չորանալ, երբ թափվում են երկնքից նոր յորդառատ կաթիլներ, այդպիսի դէպքում արդէն անձրեւները դառնում են անցանկալի և վնասակար, հողի, ենթահողի և օդի չափազանց խոնաւութիւնից առաջ են գալիս մի շարք սունկային հիւանդութիւններ, որոնք և անխնամ թողնված անտեսութիւններում երբեմն մեծ աւերածութիւններ են առաջացնում և ազդում են հացահատիկների և ընդհանրապէս գիւղատնտեսական բոյսերի բերքի վրա։

Բայց անձրեւները կարող են վնասել և խանգարել մեր գիւղացիութեան հերթական աշխատանքներին. մեր երկրի լեռնային շրջաններում, ինչպէս օրինակ Շիրակում, այժմ ծեծում են անցեալ տարվանից մնացած օրանը։ Ցանքսը վերջացրել են, խոտի հունձը այդ շրջաններում տակաւին չէ սկսվել, և գեղջուկների համեմատաբար ազատ շրջանն էր. ահա այժմ նրանք կարող էին ծեծել անցեալ աշնանից մնացած օրանը, արդէն մի քանի գիւղերում սկսել էին այդ անել. այդ ես տեսայ Շիրակում արած իմ շրջագայութեանս միջոցին, բայց անընդհատ տեղացող անձրեւները արգելք են դնում. եթէ այսպէս շարունակվի մի շաբաթ էլ՝ կը սկսվեն գիւղատնտեսական հերթական անյետաձգելի աշխատանքներ՝ խոտի հունձը, և այնժամ գեղջուկը ժամանակ չի ունենայ հին ցորենը ծեծելու, և դա պէտք է միայ օգոստոսին ու նորի հետ խառնվի։

Մեր երկրի գիւղատնտեսական կեանքի, թէ անձրեւների և թէ ընդհանրապէս գիւղական անց ու դարձի վրա լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնեն մեր գաւառական գործիչները. պատերազմական այս շրջանում, երբ շատ ընտանիքներ զրկվել են տղամարդ աշխատողներից, հնարաւոր են շատ դժբաղդութիւններ, դանդաղումներ և անճարութեան, անհասկացողութեան հետեւանք կազմող կորուստներ։ Հասարակական գործը և հանրաշէն աշխատանքը իր սրտին մօտ ընդունող և գաւառներում ցրված մեր մտաւորականները անտարբեր մնալու չեն թէկուզ եղակի դէպքերի հանդէպ։

Գաւառական մտաւորականութեան դերը մեծ է այժմ, մեծ կը լինի և շատ մօտիկ ապագայում, երբ նոր անակնկալների և հանգամանքների նուժկու ալիքը կը գայ ցնցելու մեր իրականութիւնը։ Շրջահայեցողութեամբ և խոհականութեամբ ըմբռնելով ժամանակի ոգին, գաւառական ույժերը միշտ զգաստ պէտք է լինեն, արձագանք պէտք է տան գիւղական խրճիթներից եկող մորմոքներին, և հարկը եղած դէպքում մինչև կենտրոնները պէտք է հասցնեն այդ մորմոքները ու թարգման լինեն գիւղական ցաւերին։

Մեր գաւառական մտաւորականութիւնը նորածիլ այն բողբոջն է, որի գոյութիւնը զգացել էր և մեր գիւղացիութեան անձնուէր պաշտպան Ալ. Քալանթարը։ Իր կեանքի վերջին տարիներում Ալ. Քալանթարը մեծ ոգևորութեամբ և ներշնչված խորունկ հաւատով խօսում էր Նորածին մանկան՝ գաւառական և գիւղական ժողովրդի հոգեոր կեանքի ամբողջացման և գիտակցութեան զարգացման մասին. դրանց նշանները Ալ. Քալանթարը տեսնում էր գիւղերում և գաւառներում երևացող և ժողովրդի ծոցում մնացող ինքնակրթուող անհատների գործունէութեան մէջ։ Այդ «Նորածին մանկան» գաղափարը անկեղծ հրճուանք և հիացում էր պատճառում Քալանթարին, և սա յաճախակի ակնարկներ էր անում այդ մասին թէ հրապարակախօսական յօդուածներում «Մշակի» մէջ, թէ հրապարակական դասախօսութիւններում և թէ Գրական Գեղարվեստական Սալօնում, ուր տեղ մի ուրբաթ խօսակցութ այդ նիւթի մասին մի յատուկ բանախօսութիւն նուիրել. բայց անկարող եղաւ կատարել իր խոստումը և խօսել «Նորածին» մանկան մասին, որի դայեակներից, լոյս աշխարհ բերելու աշխատողներից մէկն էլ մեր հանգուցեալ խմբագիրն էր։

Եւ այսօր մեր գաւառական գործիչները պէտք է ցոյց տան, որ իրօք իրանք կան, գոյութիւն ունեն, ծնվել են գիւղական անկերպարան և անկազմակերպ իրականութիւնից և ջանում են կազմակերպութեան փոխադարձ օգնութեան և համայնական գործակցութեան սկզբունքները տարածել։ Դէպի հանրօգուտ եւ շինարար գործ, գաւառացի բարեկամներ։

II

Ես չեմ կարող չը խօսել և պատերազմի մասին։ Շուտով մի տարին կը լրանայ, ինչ ռազմադաշտերի թնդանօթների որոտմունքը խլացրել է կուլտուրական գործունէութեան ձայները և սրբեցրել ու յոգնեցրել շատերին. այդ մասին այժմ դեռ ժամանակը չէ խօսելու. անտարակոյս կը գայ այն օրը, երբ ռազմադաշտերին կը փոխարինէ և ներքին կեանքի բարեկարգման գործը։ Մենք պէտք է համբերութեամբ սպասենք այդ օրին, բայց և զգաստ լինենք. անակնկալները պատմութիւն չունեն եւ նազանքով չեն յայտնվում…

Գերմանիան, որ երկար տարիներից ի վեր գաղտնի կերպով պատրաստվել էր այս օրին, մի տարի կատաղի կռիւ մղելուց յետոյ՝ կանգնած է մեր առջև տակաւին անընկճելի զօրութեամբ և առաջնակարգ ռազմական ույժերով. թշնամու այս հզօրութիւնը խոստովանվում են և մայրաքաղաքի թերթերը և պաշտօնական շրջանները. բայց ծում համար պարզ չէ, որ գերմանական ներկայ առաջխաղացումը ժամանակաւոր է և չէ կարող երկարատեւ լինել. Գերմանիան այժմ առաջ է շարժվում, բարձրանում է վեր, որպէսզի աւելի ուժգին թափով վայր գլորվի։ Նրա անդաւաճան համարված զինակից Աւստրիան սկսում է դժգոհել այդ զինակցութիւնից։ Վերջերս, Իտալիայի հանդէս գալով, Գերմանիայի և Աւստրիայի միջև գժտութիւններ են լինում. մինչև այժմ կարծվում էր, թէ նրանց զինակցութիւնը և փոխադարձ յարաբերութիւնները հաստատված են carte blanche-ով, լիակատար հաւատարմագրով, բայց այժմ իմանում ենք, որ կեղծ է եղել այդ հաւատարմաթերթը, և, եթէ միայն ճիշդ են այդ տեղեկութիւնները, նրանց յարաբերութիւնները այնքան

սուր բնոյթ են ստացել, որ սպառնում են ընդհարվելու: Եւ դա հասկանալի է, քանի որ հէնց գերմանական ասացւածն է ասում թէ «Die Augen sinel grossen als der Magen».

Թիւրքիայում մեր պանծալի զօրքի և քաջամարտիկ կամաւորների անընդհատ առաջխաղացումը, Բիթլիսին մօտենալը և հարաւից դէպի Երզրում գալը մեծ ուրախութեամբ է համակում մեզ. Թիւրքահայը երկար սպասելուց և անլուր տառապանքներ կրելուց յետոյ՝ այսօր վերջապէս ազատագրւում է բարբարոս լծից. կատարւում է նրա երազը՝ հիւսիսի արծիւը իր թեւերն է տարածում և «դրախտավայր» Հայաստանի վրա. ամեն օր ստանում ենք նոր նուաճումների համբաւներ. բայց, ինչպէս որ մի քանի անգամ կրկնել ենք այս էջերում, չարբեւանք այդ յաղթութիւններով, չը համարենք նրանք վերջնական, այլ զգաստ լինենք և պատերազմի վախճանին սպասենք անընդհատ աշխատելով:

Թիւրքիան իր անխուսափելի կորստեան գիտակցութեամբ, ի հարկէ, կը ցանկանայ վերջին փորձերը անել, մի ճիգ եւս թափել, մի անգամ եւս իր գնդակահարված թեւերը թափահարել և դեկտեմբերի արշաւանքի պէս մէկը կազմակերպել. բայց այժմս այն չէ, ինչ որ ձմեռն էր. այժմ մենք ամենայն հանգստութեամբ կարող ենք սպասել Թիւրքիայի մահվան տագնապային վերջին բոլոնկումներին. Թող նա փորձէ, մի անգամ էլ գայ դէպի Սարիկամըշ, Օլթի և Արդահան, այդ կը լինի նրա կարապային երգը, և դրանից յետոյ Բեռլինում և Վիէննայում կարող են հոգեհանգիստներ կատարել իրանց մահւրմի «անժամանակ» կորստի համար և յաւերժ յիշատակ եւ գել:

Այո, մօտ է Թիւրքիայի անկումը, անխուսափելի՝ նրա դարերով գոյացրած ատելութեան և թշնամանքի ժայթքումը. մեր եղբայրները երկար ժամանակ նահատակվել են բարբարոս երկրում. Այս տարին նրանց ազատագրման տարին է:

Պատերազմի սկզբում մեզ վրդովւում էին գերմանական պաշտօնութիւնները, յետոյ էլ Հայաստանից եկած տեղեկութիւնները նկարագրում էին հայերի սիստեմատիկ և կազմակերպված ջարդի պատկերը:

Այն ժամանակ մենք դիմում էինք քաղաքակիրթ Եւրոպայի և Ամերիկայի մարդասիրական զգացմունքին, միջնորդութիւն էինք հայցում և օգնութիւն էինք խնդրում. բայց մի տարվայ փորձը մեզ սովորեցրեց, որ պատերազմի ժամանակ անգործնական են այդ պրոբլեմները. դիմել կառոցների մարդասիրական զգացմունքին, կամ յուսալ նրանց քրիստոնէական առաքինութեանը՝ այդ կը նշանակէ մեռելի հետ զրուցել, խուլ մարդուն՝ երգով հրապուրել...

Կառւում հարուած են տալիս, և հարուած են ստանում, երկաթէ շղթեփններով են իրանց համար կերակուր ձեռք բերում:

Հայերս աւելի շատ պէտք է գործենք, բայց առանց մտածելու մի քայլ անգամ չը պէտք է անենք...

Անշուշտ, վերջ ի վերջոյ բոլորիս սպասում է միևնոյն գէշերը. վերջում բոլորս էլ հաւասարվելու և հանդարտվելու ենք միատեսակ վախճանով՝ հիւրընկալ հողի մէջ. և այս տրամադրութիւնը այսօր աւելի է շեշտւում զգացմունքի երգին Մեծ Իտ-[illegible]

[illegible]

Не та же безпристрастная могила
Поглотить весь мишурный этотъ блескъ,
И все, что здѣсь лишь внѣшность намъ льстила,
Исчезнетъ, какъ волны мгновенный всплескъ».

Զի կարէ մեռն հոգեւոր կեանքը, որ մի [illegible]

Գ. Տէր-[illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

[illegible]

1914 թ. [illegible] 1915 թ. [illegible]

◆ [illegible] 150,000 րուբլի փոխառութիւն անելու մասին:

◆ Առևտրա-տնտեսական վերատեսուչ Ա. Շահվերդեան քաղ. վարչութեան ներկայացրեց քաղաքի ազգաբնակութեանը վաճառած շաքարի հաշիւը, այն շաքարի, որ ք. դ-քը փոխարինաբար վերցրել էր ինտենդանտական վարչութիւնից: Քաղ. վարչութեան գործակալների միջոցով շաքար ծախվել է ընդամենը 4,378 պուդ 8 ֆունտ, որից ստացվել է 32,357 ռ. 50 կ.: Շաքար տըրված է 4,657 մարդու և 123 հիմնարկութեան:

◆ Մեզ յայտնում են հետեւալը. «Ամսիս 5-ին Մանգլիս տանող ճանապարհի վրա, Կօջօրից եօթը վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող «Բէլլիյ Դուխան» (Սամադլօ) կոչված տեղում կայծակը խփեց խանութի պատշգամբի սիւնին, որը միջից ճեղքվեց. այդտեղից մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրա կանգնած մի Թուրք և մի ոչխար անգիտակցաբար ընկան գետին. ոչխարը անմիջապէս ուռչելով՝ սատկեց, իսկ Թուրքին, այդտեղ գտնվող մի մոլոկանի խորհրդով մերկացնելով, տկլոր գցելով ցեխը, սկսեցին մերսել ու հարել, որից նա, այնու ամենայնիւ, ուշքի չը գալով, անգիտակ դրութեան մէջ գցեցին սայլի վրա, ուղարկեցին Թիֆլիս»:

◆ Վրիպակ.— «Մշակի» երէկվայ համարում, «Երկու հաշիւ» յօդուածի մէջ վերջին տողերում տպված է. «1915 Թ. Նախահաշւով ծախսը նոյնքան, որից միայն 1500 ր. դերասանների ռոճիկներն են»: Պէտք է լինի՝ «15,000 ր.»:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Հոգևոր մերձաւոր իշխանութեան պաշտօնական կարգադրութեան համաձայն, այսու հրաւիրում եմ ս. Մինաս եկեղեցու ծխականներին, շնորհ բերել կիրակի, յունիսի 14-ին, առաւօտ. ժամը $11^1/_2$-ին վերոյիշեալ եկեղեցին ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ:

Օրակարգն է.

ա) Քննութիւն երէցփոխի և հոգաբարձութեան երեքամեայ հաշիւների և

բ) Ընտրութիւն չորս հոգաբարձուի, անձնափ. խանորդների, երէցփոխի և վերստուգիչ յանձնաժողովի:

Համաձայն Մխական Նոր Կանոնադրութեան (յօդ. 14) «Մխական ժողովը կանոնաւոր է համարվում առաջին իսկ անգամ, որքան եւ լինի ծխականների թիւը», ուստի խնդրում եմ բոլոր իրաւասու ծխականներին ի նկատի ունենալ այս հանգամանքը:

Միւսան ս. Մինաս եկեղեցու՝

Սարգիս ք. Երզնկեանց

(շ.) 383. 2-1

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՓՈՒՌ

վերաշինված, մեծ յարմարութիւններով, որ գտնվում է Վակէում, ազնուական գիմնազիայի հանդէպ, տրվում է վարձով: Գնի մասին հարցնել նոյն տեղը տանտէրից, առ. ժամը 10-ից մինչև ժ. 12 ը., իսկ երեկ. ժ. 6-ից մինչև ժ. 8 ը:

383. 2-1

Համաձայն Արտաքին Գործերի Մինիստրութեան ԱՌԱՆՁԻՆ թոյլտուութեան թարգմանված և տպագրվում է ռուսերէնից-ֆրանսերէնից հայերէն լեզուով

„Ժողովածու Դիպլոմատիկան Դօկումենտների Բարենորոգումներ Հայաստանում“

գիրքը՝ լիակատար թարգմանութեամբ իրաւաբան ՍԵԴՐԱԿ ՍԻԱՉԵԱՆԻ:

Որովհետև գիրքը տպվելու է սահմանափակ քանակով, ուստի գնել ցանկացողները վաղօրօք կարող են դիմել թարգմանչին՝ Тифлисъ, Екатеринская ул. № 8.

Գրքի արժէքն է 1 ր. 65 կ.: Տասից վեր գնողները ճանապարհածախս չեն վճարում: Զուտ եկամուտի 25% յատկացվում է յօգուտ հայ փախստականների:

(հ. կ.) 350. 6-5

174. 0-21

ПРИ ГОНОРРЕѢ въ острой и хронической формѣ, а также ея послѣдствіяхъ съ громаднымъ успѣхомъ примѣняется испытанный въ теченіе долгихъ лѣтъ препаратъ „АРМАТИНЪ“ А. Я. АКУЛІАНЦА для внутренняго употребленія. „Арматинъ“ совершенно безвреденъ для организма и одинаково успѣшно примѣнимъ къ мужчинамъ и женщинамъ. При употребленіи „Арматина“ не требуется никакихъ спринцеваній, промываній, прижиганій, бужированій и т. п.

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ. „Арматинъ“ А. Я. Акуліанца вызвалъ на рынкѣ разнаго рода грубыхъ и вредныхъ для организма поддѣлокъ, а потому просятъ г.г. покупателей быть особенно осторожными при покупкѣ и требовать „Арматинъ“ только А. Я. Акуліанца съ этикетомъ бѣлая ромашка. Цѣна 1 кор. 1 р. 75 к. Продажа въ аптекахъ по рец. вр. Аптекамъ, аптек. складамъ, лечебницамъ и пр. лечебн. учрежд.—скидка на главн. складѣ А. Я. АКУЛІАНЦА. Москва, Уланскій п. 21.

(հ. կ.)

! Զգուշացէք կեղծիքն րից !

ՊՐՈՎԻԶՕՐ

Г. Ф. Юргенсъ-ի

Բօրնօ-Տիմօլեան Սապօն

Քթինքի, այրուածքի, պէպէնների, ուզրների, պզուկների և գեղին խալերի դէմ:

ՏՈՒԱԼԷՏԱՅԻՆ-ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ՍԱՊՈՆ ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ:

Վաճառվում է ամենուրեք.

1 կտորը 50 կոպէկ, կէս կտորը 30 կոպէկ:

(կ.) Г. 26-4

Ոսկէ մէդալ Լօնդօն 1893 թ.

Պահանջեցէք ամենուրեք Г. Ф. Юргенсъ.

1011. (կ.) 50-28

Центральная музыкальная торговля НАЗАРЯНЦЪ Михайловскій просп. 127

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐԻՆ

Ձրիաբար ուղարկում եմ ձեռնարկ, թէ ինչպէս կատարելագործել և ընդարձակել գործը: Մի խնայէք 3 կոպէկը: Գրէք ձեր հասցէն, նոյնպէս և ձեր ծանօթների հասցէները: Մեր հասցէն՝ Рига «Посредникъ для портныхъ» 355.

(կ.) 344. 10-2

Բոլոր հայ գրախանութներում վաճառվում են ծխական և պետական դպրոցների համար իմ կազմած

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ

(Ա. Բ. Գ. Դ. տարիներ, Հին-Ուխտ, Նոր-Ուխտ և Գործք-Առաքելոց): Սատանալ ցանկացողները կարող են դիմել՝ 1) ինձ—Бебутовская 52 և 2) «Գիր» գրավաճառանոցին:

Զեղչ 25%:

ՍԱՀԱԿ ա. ք. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(կ.) 324. 12-4

ՑԱՐՍԿԻԷ-ԿՈԼՕԴՑԻՈՒՄ

հարկաւոր է գիմնազիստարտ

ՎԱՐԺՈՒՀԻ,

որը 8 երեխաների պէտք է պատրաստէ պետական պրօգիմնազիայի առաջին դասարանների համար ծրագրի համաձայն: Ռոճիկը ուսումնական տարում 480 րուբլի: Դիմել՝ Царскіе-Колодцы. Левону Амьянцу.

(օ. մ.) 375. 3-2

Ծախվում են

1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ» նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցէպտներով: Ընհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրիպերով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար: Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիկական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, բէցէպտներով: Գինը 50 կոպ.:

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց չուտափոյթ օգնելը: Բազմաթիւ անոյին գեղեր և խորհուրդներ: Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով. Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք-գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին: Գինը 30 կոպ.:

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անեկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու: Ծիծաղաշարժ տկճորի պատկերը գրքի երեսին: Գինը 20 կ.:

Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ

երեք հետեւեալ գրքերը. 1) «Պնիկարմատի չալվարը» ծիծաղաշարժ վօդէվիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆին» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միհնայն դագաղում», պատմուածք հայ-թուրքական կռիւներից, դիակների նկարներով, գինն է 7.:

Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. առաջուց ուղարկել անպայման պէրէվօդով: (Մարկաներ չը դնել նամ. կներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ: Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Мелиинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(հ. կ.) 311. 100-7

Վաճառված է ԵՐԿՈՒ միլիօն բանկայիցէ՛ աւելի.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ Է ՏԱԼԻՍ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ

ԿԱՆԱՑԻ ԵՐԵՍՆԵՐԻՆ

ԿՐԵՄ ԿԱԶԻՄԻ

ՄԵՏԱՄՈՐՖՕԶԱՆ

Արմատապէս հեռացնում է բծիկները, բշտիկները, մաները, կնճիռները, այրուածքները և այլ դէֆէկտները:

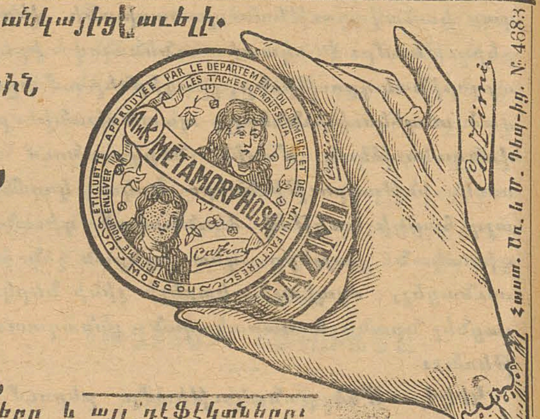

Հատտ. Ռու. և Ա. Գեղ-եդ. № 4683

(կ.) Гр. 27070. 343. 3-2

ՄԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ ԵՒ ՆՈՐ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԱՌԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑՉԻ.

Լոյս տեսաւ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԷՔԷՐՋԵԱՆԻ «Մարդկային մտքի քաջագործութիւնը կամ գործնական հոգեբանութիւն» ձեռնարկը:

Այս նոր ձեռնարկով ամեն ոք, ով հայերէն լեզուին ծանօթ է, կարող է սովորել հիպնօզացնել, ներշնչել և սովորել նոր հոգեբանութիւն, և գործադրել նրան իր ամենօրեայ գործերում: Այս նոր ձեռնարկի արժէքի և ուրիշ բացատրութիւնների համար պիտի դիմել նամակով հետեւեալ հասցէով

Ռուսաստանից—Сусаннѣ Шекерджянъ, Вельяминовская ул. № 22, Тифлисъ. Արտասահմանից—Sousanna Shekerjian, 22 Weliaminovskaya, Tiflis, Caucasus, Russia.

(կ.) 106. 25-14

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպ. Հոգաբարձուրիւնը

սրանով յայտնում է, որ համաձայն կտակի հանգուցեալ տիկ. Նունէ Եւանգուլեանի կազմվելու է հայերէն դասագիրք եկեղեցական-ծխական ուսումնարանների աշակերտների համար: Հեղինակին կը տրվի վարձատրութիւն 300 ր.:

Ցանկացողները կարող են ներկայացնել իրանց աշխատութիւնները մինչև այս տարվայ վերջը:

(28, 7) 328. 3-3

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի Հոգաբարձուրիւնը

համաձայն կտակի հանգուցեալ տիկին Նունէ Ղամբարեանի, սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն, որ տրվում է երկու մրցանակ, որպէս վարձատրութիւն ամենալաւ աշխատութիւնների՝ գրված հայկական լեզւով Կովկասի և Փոքր-Ասիայի ազգութիւնների պատմութեան, գրականութեան և ազգագրութեան մասին: Մրցանակաբաշխութեան մասնակցելու թոյլատրվում է Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի և Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանի այն բոլոր աւարտած սաներին, որոնք իրանց ուսումն աւարտել են մրցանակաբաշխութեան օրից ոչ աւել առաջ քան հինգ տարի: Մրցանակները տրվում են առանձին մասնախմբից, բաղկացած հինգ հոգուց, որոնց ընտրում է Ներսիսեան Հոգեւոր Դպրոցի ուսուցչական ընդհանուր ժողովը իր միջից և մասնաւոր անձերից: Որպէս ցանկութիւն, հանգուցեալը խնդրում է գոնէ երկու անդամները միշտ ընտրվեն մասնաւոր հեղինակաւոր անձերից: Ցիշեալ պայմանների հիման վրա հանգուցեալ Նունէ Ղամբարեանի մրցանակաբաշխութիւնը լինելու է 1916 թւի մինչև մարտ ամիսը:

1—Հեղինակութիւնները պէտք է ուղարկվին Ներսիսեան Դպրոցի Հոգաբարձութեանը 1915 թ. նոյեմբեր ամսից ոչ ուշ:

2—Հեղինակութիւնները պէտք է ունենան խորագիր, իսկ հեղինակի անունը պէտք է նշանակված լինի փակ ծրարի մէջ նոյն խորագրի տակ, որպիսի ծրարը բացվելու է միայն մրցանակաբաշխութեան որոշումից յետոյ:

3—Մրցանակաբաշխութեան հարցը որոշելուց յետոյ հեղինակութիւնները կարելի է ետ ստանալ կամ անձամբ, կամ հաւատարմաթղթով:

4—Մրցանակի արժանացած շարադրութիւնների, նրանց հեղինակների և տարած պրեմիայի քանակութեան մասին կը հրատարակվի լրագիրներում:

5—Առաջին պրեմիայի քանակութիւնը հաւասար է 400 րուբ., իսկ երկրորդ պրեմիայի քանակութիւնը 100 րուբլու:

(28,7) 327. 3-3

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԻՆԺԵՆԵՐ

Տ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բագու, Կրասնովօդսկայա փ. տ. Աւան-Իսզբաշեանցի: Հեռախօս № № 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար խակապէս ԴԻԶԷԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից:

Հորիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ուժին $^1/_2$ ֆունտ կամ 200 գրամ:

Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով:

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ):

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ):

Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից:

Ամեն տեսակ էլեքտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից:

Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկոմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտորներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից:

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից:

Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով:

Դիմել՝ Баку. Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur

(հ. կ.) 551. 150-103